

**ГЭР БҮЛИЙН ХҮЧИРХИЙЛЛИЙН ХОХИРОГЧИЙН
СЭТГЭЛ ЗҮЙ
(Хүүхдийн жишээн дээр)**

П.Цагаандарь
ХСИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн
ЦЭЗТ-ийн багш, цагдаагийн ахмад

Товч утга

Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогч тэр дундаа дам хүчирхийлэлд өртгөж буй хүүхдийн сэтгэл зүй, түүний онцлог, хүчирхийлэл үйлдэгдэх учир шалтгаан, хүчирхийллийн улмаас үүсэх үр дагаварын талаар энэхүү нийтлэлдээ авч үзэв.

Түлхүүр үг: Гэр бүл, хүүхэд, хүчирхийлэл, дарамт, хүүхдийн сэтгэл зүй

Аливаа улсын хөгжил цэцэглэлт ирээдүй хүүхдээс хамаардаг. Тухайн хүүхэд ямар орчинд сурж хүмүүжин тэр төлөвшил нийгэмд нөлөөлж тухайн улсын хөгжил шалтгаалдаг. Хүний хүмүүжлийн анхдагч суурь нь гэр бүлийн хүмүүжил, эцэг эхийн зан төлөв, тэдний хоорондын харилцаан дээр үндэслэгдэж тогтдог. И.Кант “Гэр бүл нь нийгмийн хөгжлийн анхдагч бичил орчин бөгөөд хууль ёсоор харилцах буюу хууль ёсны гэрээ юм”¹ гэж тодорхойлсон байдаг. Бие хүн үзэл бодол, хүмүүжлийнхээ 80 хувийг гэр бүлийн орчинд байхдаа олж авдаг гэж үздэг. Бие хүн гэдэг нь янз бүрийн нөхцөлд хүний зан үйлийн илрэх сэтгэл зүйн бүх чанарыг багтаасан иж бүрэн цуглуулга юм.²

Гэр бүл дэх хүмүүжлийн буруу нөлөө, эцэг эхийн хайр халамж дутах, хүүхдийг гэр орноосоо дайжихад хүргэх нь хүүхэд хүмүүжлээр доголдох, зан авир нь эвдрэх үндэс болдог. 1990-ээд оноос хойш манай нийгэмд Гэр бүлийн хүчирхийлэл нь нэлээд яригдах болсон.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл гэдэг бол хэн нэг нь бусад гишүүдээ хэмжээ хязгааргүй эрх мэдэл хяналтаа тогтоож, айлган сүрдүүлэх, хүч хэрэглэх замаар зориудаар үүсгэж байгаа олон төрлийн түрэмгийлэл, дарамтууд юм.³ Гол төлөв хүүхэд эмэгтэйчүүд гэр бүлийн хүчирхийллийн үндсэн хохирогчид болж байдаг.

Гэр бүлд нь хүчирхийлэл газар авсан, хэрүүл зодоонтой айлын гишүүд гэмт хэрэг үйлдэх магадлал өндөртэй. Хүн хүүхэд насандаа сэтгэлдээ тусгаж авсан зүйлээ том болсон хойноо өөрийн зан төлөвт сэргээн буулгаж байдаг. Иймд манай улсад гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас хэр их хүүхэд хохирч, гэмт хэрэгтэн бие хүн болох магадлалтай байгааг өнөөгийн нийгмийн байдлаас харж болно.

Дэлхийн бараг бүх улс оронд эцгийн эрхт ёс ноёрхож байгаатай холбоотой хүчирхийллийн хохирогчид нь ялангуяа эмэгтэйчүүдийн болон хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл байсаар байна. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд зааснаар *гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогч гэж* гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас сэтгэл санаа, эдийн засаг, бие махбод, бэлгийн халдашгүй байдлаараа хохирсон хүнийг хэлнэ.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл бол нийгмийн үзэгдэл бөгөөд нийгмийн бараг бүх давхаргыг хамардаг. Хэдийгээр гэр бүлийн хүчирхийлэл нийгэмд түгээмэл тохиолддог ч ихээхэн нуугдмал байдлаар оршисоор байна. Иймээс түүнийг илрүүлэхэд амаргүй байдаг ба ойр дотны хүмүүсдээ зовлон шаналалд учруулж, сөрөг үр дагавар нь удаан үргэлжилдэг байдлаараа гэр бүлийн хүчирхийлэл бол нийгмийн хурц асуудлын нэг болсоор байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн эмэгтэйчүүд хүүхдүүд хамгаалах байранд ирж, түр хугацаанд сэтгэл зүйн болон аюулгүйн байдлын дэмжлэг, туслалцаа авдаг боловч хохирсон иргэд бүгд хамрагдах боломжгүй байна. Гэр бүлийн хүчирхийлэл дотор хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл гол байр суурь эзэлдэг.

Хүүхдэд гэмтэл бэртэл учруулах, зүй бусаар харьцах анхаарч халамжлахгүй байх, үл хайхрах, бэлгийн хүчирхийлэл үйлдэх, мөлжих зэрэг бие махбод, сэтгэл санааны хүчирхийллийн бүх хэлбэрийг хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл гэж, хүүхдийн эрхийн конвенцид тодорхойлсон байдаг.

¹ Батцэнгэл Г., Баньдхүү Б, “Гэр бүлийн сэтгэл судлал”, УБ., 2016..11 дэхь тал

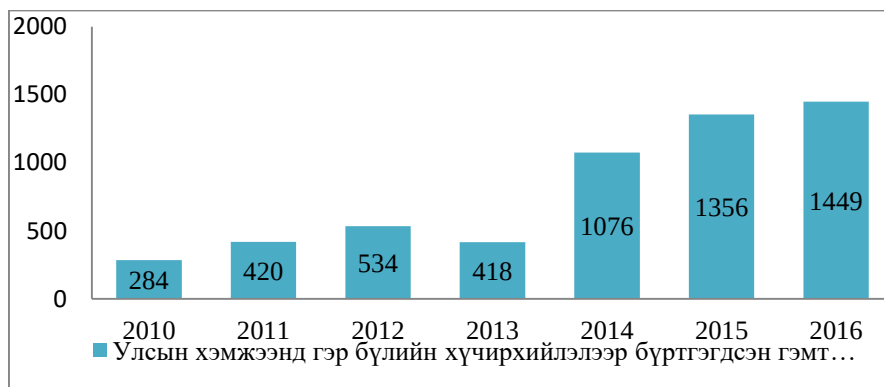
² Батсайхан Б., Дэлгэржав М., “Ерөнхий сэтгэл судлал”, УБ., 2013. 242 дахь тал

³ Эрдэнэчулуун Д., “Гэр бүлийн сэтгэл зүйн зөвлөгөө”, УБ., 2012. 114 дэхь тал

Манай улсад 2004 оноос хойш өнөөг хүртэл хэрэгжиж буй Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийг шинэчлэн найруулан, илүү боловсронгуй болгож өргөн барьсныг 2016 оны 12 сарын 22-нд УИХ-ын чуулганаар баталснаар дээрх хууль 2017 оны 2 сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байна. Мөн гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн иргэдийг болзошгүй аюул эрсдэлээс хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх үүднээс “Түр хамгаалах байр” байгуулан ажиллаж байна.

Ингээд сүүлийн жилүүдэд гэр бүлийн хүчирхийллээр бүртгэгдсэн гэмт хэргийн тоо, хохирсон иргэдийн тоог насны ангиллаар нь авч үзье.⁴

График №1. Бүртгэгдсэн гэмт хэргийн тоо

Дээрх судалгаанаас үзэхэд 2014 оноос эхлэн гэр бүлийн хүчирхийлэлийн гэмт хэргийн тоо эрс өссөн байна. Энэ нь нэг талаас энэ гэмт хэргийг үйлдэх хүмүүсийн тоо эрс өссөн сөрөг үр дагавартай байгаа бол нөгөө талаас гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тэмцэл нэмэгдэж түүний эсрэг чиглэсэн арга хэмжээнүүд сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж байгаа нь нуугдмал гэмт хэрэг ил болсонтой салшгүй холбоотой.

График №2. Улсын хэмжээнд хүчирхийлэлд өртөж хохирсон хүүхдийн судалгаа

Дээрх судалгаанаас үзэхэд 2014 оноос эхлэн гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж хохирсон хүүхдийн тоо өмнөх онуудынхаас эрс өсөж, буурсан үзүүлэлтгүй байна. Үүнээс үзэхэд гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж буй хүүхдүүдийг анхааралдаа авч тэдний сэтгэл зүйн байдал, өөрчлөлтийг судлах шаардлагатай байна.

Судалгаанаас үзэхэд хохирсон хүүхдүүдийг анхааралдаа авах цаг болоод шаардлагатай байна. Хүн хүүхэд насандаа сэтгэгдээ тусгаж авсан зүйлээ том болсон хойноо өөрийн зан төлөвт сэргээн буулгаж байдаг гэдгийг гэмт хэрэгтэн бие хүний талаарх сэтгэл зүйн тодорхой судалгаанууд харуулж байдаг.⁵ Үүнийг баталсан нэг судалгаа бол АНУ-ын сэтгэл судлаач Альберт Бандурагийн хамгийн алдартай судалгаа болох “БОБО хүүхэлдэй”-дээр явуулсан судалгаа батлан харуулж байдаг.

1963 онд тэрээр өөрийн хамтран зүтгэгч нарын хамт насанд хүрсэн том хүмүүсийн хүчирхийллийн хэлбэрийн үйлдлүүдийг хүүхдүүд хэрхэн хүлээн авч тэдний сэтгэл зүйд хэрхэн

ЦЕГ, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хэлтсийн мэдээллийн сан.

⁵ Жанцан Н., “Криминологи”, УБ., 2000.58 дахь тал

нөлөөлж, зан үйлд ямар өөрчлөлт орохыг судлахад чиглэгдсэн. Стенфорд их сургуулийн харьяа цэцэрлэгээс 3-5 насны 36 эрэгтэй, 36 эмэгтэй хүүхэд судалгаанд хамруулан, хүүхдүүдийг 4 том бүлэг болгон хувааж, эхний бүлэгт бодит амьдрал дээр хүч хэрэглэсэн үйлдэл гаргаж байсан бол, 2 дахь бүлэгт хүч хэрэглэсэн үйлдэл бүхий кино үзүүлсэн ба хамгийн сүүлийн 3 дахь бүлэгт харин хүч хэрэглэсэн хүүхэлдэйн кино үзүүлсэн бол 4 дүгээр бүлгийн хүүхдүүдэд хүчирхийллийн талаар огт үзүүлээгүй ба энгийн тайван орчинд хүүхдүүдийг тоглоомуудаар нь тоглуулж байсан.

Гарсан үр дүн:

Судалгааны 1 дүгээр багийн хүүхдүүдийн дунд судлаач орж тодорхой хугацаанд БОБО гэх хүүхэлдэйг зодож, цохиж үзүүлж байсан ба хүүхдүүд энэхүү үйл явцыг анхааралтай ажиглаж байв. Судалгааны ажилтан хүүхэлдэйг цохихоо больж хүүхдүүдэд шилжүүлэхэд хүүхдүүд том хүнийг үйлдэл бүрийг дууриаж, БОБО гэх хүүхэлдэйг зодож, цохих үйлдэл хийсэн.

Судалгааны 2 дугаар багийн хүүхдүүдэд 10 минутын турш БОБО хүүхэлдэйг зодож, цохиж байгаа киног үзүүлсэн байна.

Судалгааны 3 дугаар багт БОБО хүүхэлдэйг хар муур хэрхэн цохиж, маажиж байгаа талаар 10 минутын хүүхэлдэйн кино болгон үзүүлсэн.

Судалгааны хариу:

Судалгаанд оролцсон бүх хүүхдүүдийг нэг танхимд оруулж тоглуулахад 1,2,3 багийн хүүхдүүд тоглоомоороо тоглохдоо илт хүч хэрэглэсэн, цохиж, зодох гэх зэрэг уур уцаартай байдал ажиглагдаж байсан бол 4 дүгээр багийн хүчирхийллийн үйлдэл үзүүлээгүй хүүхдүүд тайван, ямар нэг хүч хэрэглэсэн байдал үзүүлэхгүй байсан. Иймд хүүхдүүд гадаад орчноос бие хэрхэн авч явах талаар мэдээлэл авч түүнийгээ даган дууриадаг нь илт тодорхой байна. Том хүний гаргаж байгаа үйлдэл болон олон нийтийн сувгаар хүлээн авч үзэж байгаа мэдээллийг өөр дээрээ шууд тусган авч даган дууриадаг нь энэхүү судалгаагаар нотлогдсон учир гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас хохирсон хүүхдүүд нь ирээдүйн хүчирхийлэгчид болох магадлалтай.

Санал:

1.Эцэг эх, асран хамгаалагч, сурган хүмүүжүүлэгчийн зүгээс хүүхдэд зөв үлгэр жишээ өөрийн бие, үйлдлээрээ харуулж мөн хүүхдийн үзэж байгаа хүүхэлдэй, олон нийтийн суваг, цахим хэрэглээ, найз нөхдийн хүрээлэлд анхаарал тавих.

2.Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн хүүхдүүдийн судалгааг гаргаж, тэдэнд улсаас үнэ төлбөргүй сэтгэл зүйн зөвлөгөө, тусламж үзүүлэх. Ингэнээр ирээдүйн гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгч болохоос урьдчилан сэргийлэх боломжтой.